

צא מן התבה

ספר בראשית פרק ד

(ו) וַיֹּאמֶר יְדֹדְךָ אֶל קַיִן לְמָה חָרָה לְךָ וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ:

(ז) הֲלוֹא אִם תִּיטֵיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תִיטֵיב לְפָתַח חַטָּאת רִבְבָץ וְאַלֶיךָ תִּשְׁקָתוּ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ:

ר' צדוק הכהן מלובלין - צדקת הצדיק אות עו

בעת כישלון האדם ידע שבאותו עת הוא הכנה לאותו דבר לטוב, ואם יזכה באותה שעה יוכל לעלות למדרגה גדולה מאד, כפי גודל החטא שהיצר מסיתו כך הוא גודל הטובה שיוכל לקלוט אז אם יהפוך תשוקה זו וחמדה זו לטוב, ומאותו ענין ממש הוא הטובה היפך הרעה. וכמו שמובא בזוהר (פנחס רט"ז סוף ע"א) כי בעת המבול היו ראויים לקבל התורה והיה אז משה כמו שדרשו חז"ל (חולין קל"ט ב) על 'בשגם' עיין שם. ומים היינו תורה והם הפכוהו למים הזידונים, והתורה היא תכלית קיום העולם ושבשבילו נברא ואלמלא וכו' והם גרמו אבדונו ואותו עת היה מוכן, אילו זכו ממש להיפך שהוא ירידת מימי התורה לקיום העולם:

וכן בעת החורבן נולד משיח (ירושלמי פרק ב' דברכות הלכה ד') כי אותו עת היה מוכן אם זכו לביאת משיח ובנין הבית המקדש הנצחי וקיים לעד, וזה היה טעות אנשי ירושלים ונביאי השקר שהיו חושבים כי אדרבה ייטיב ה' להם שראו העת מוכן לכך אם זכו:

צדקת הצדיק ע"ח

ש"עיקר האדם הוא החשק שבלב, שבו הוא יתרונו על המלאכים, והוא הנקרא יצר, יצר טוב ויצר רע, כאשר הוא מגביר חשקו לטוב הרי זה טוב ואם לאו וכו'. ואמר ז"ל (סוכה נ"ב א) כל הגדול יצרו גדול, כי גדלות [של אדם] אחד על חברו הוא רק כפי גודל החשק שלו לטוב, דהיינו כח היצר, כי יצר טוב ויצר רע אחד, זה לעומת זה בשני חללי הלב, כפי החשק שבלבו בימין לטוב כן בשמאל לרע ולכך יצר רע גם כן גדול".

רש"י על הפרשה :

"את האלקים התהלך נח - ובאברהם הוא אומר אשר התהלכתי לפניו, נח היה צריך סעד לתומכו אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו".

ספר בעל שם טוב על התורה - פרשת נח

את האלקים התהלך נח, וברש"י נח היה צריך סעד לתומכו אבל אברהם היה מתחזק בצדקו מאליו עכ"ל.

שמעתי אומרים בשם המקובל איש אלהים הישיש בעל שם ר' ישראל ממעזיבוז זצלה"ה ששאל לו איש אחד מאנשיו, מה זה שלפעמים כשהיה אדם דבוק בדבקות הבורא, ויודע אינש בנפשיה שקרוב הוא אליו יתברך שמו, ובאמצע הדבקות נמצא לפעמים שהוא נפסק ורחוק מהבורא יתברך, כי גם זה יכול האדם לידע בנפשו כי הוא רחוק מהמקום ברוך הוא:

ואמר לו הבעל שם שמצאנו בינינו דבר זה על דרך משל, כשאב רוצה ללמד לבנו הקטן שיהיה יכול לילך ברגליו, מה עושה אביו, נוטל את בנו ומעמיד אותו לפניו על הארץ ומרחיב את ידיו סמוך לו כדי שלא יפול התינוק ארצה, והתינוק הולך בין שני ידי אביו, וכשיגיע התינוק סמוך אצל אביו אזי מתרחק אביו מעט מעט לאחוריו, כדי שהתינוק ילך ויתקרב בכל פעם יותר ומכח זה יתלמד הילד לילך בטוב, כי אם לא היה אביו מתרחק בכל פעם לאחוריו, לא היה הולך התינוק רק אותו המיעוט שהיה בין המקום שהיה אביו מעמידו בתחילה, למקום שהיה אביו עומד בתחילה, אבל השתא כשהולך אביו בכל פעם לאחוריו נמצא הולך התינוק בכל פעם יותר, כך מתנהג הקדוש ברוך הוא עם בריותיו, כשאדם מתלהב בדבקות הבורא, אם לא היה מתרחק ממנו המקום ברוך הוא לא היה דבקותו בכח ובתמידות, אבל השתא כשמתרחק ממנו בכל פעם, הוצרך האדם להתחזק בדבקותו בכל פעם יותר ויותר, כי בכל פעם כשרואה את עצמו רחוק מאתו יתברך שמו, יצטרך להוסיף ולחדש בכל פעם דבקות

יותר מדמעיקרא ומכח זה יתייחד ויתחזק דבקותו בכל פעם יותר, ואמר שלזה רמז דוד המלך עליו השלום (תהלים מ"ח) הוא ינהגנו עלמות ופירש רש"י ז"ל כאדם המנהיג את בנו הקטן לאט:

אדר היקר- הראי"ה זצ"ל :

נמשלו ישראל לעוף, מה עוף אינו פורח בלי כנפים,

כך ישראל אינם יכולים לעשות דבר חוץ מזקניהם:

(מד"ר שמיני)

בעת התמוטטות הרוח, ישפל איש.

שאלת החיים תהפך כולה רק לשאלה מכנית שפלה,

כלומר איך משיגים עצים להסיק את התנור הקטן, לחמם על ידו את בית החמר "האדם". והעצים הללו עולים ביוקר מפני שהם "לחם", ע"כ רבה היא העבודה להשיגם.

אמנם הבית הזה יש לו ג"כ חלונות שעל ידם נכנסים קרני אורה, והם מפריעים את המנוחה השוממה שבקרבנו, ע"כ צריך הוא ג"כ לאמצעים הסותמים את החלונות הללו, שעל פי הכרח זה נוצרו כל החכמות היפות להמתת הזמן.

כשהסגנון הזה עולה מכל ההוראה של החיים ההויים, אין אנו יכולים לשער עד כמה רוח הכלל עלול הוא להיות שוקע ויורד ; והשקיעה היא עמוקה עד אין חקר.

מתחלת מעוממות זוהר המוסר הנשגב, ויורדת עד שכחת הצורה האנושית,

מחלת הירידה הזאת כשבאה להזדווג לישראל, היא מכשלת את כחו אלפים מונים יותר ממה שהיא מכשלת כחם של כל עם ולשון. עם זה שהוא בעיקרו ממלכת כהנים וגוי קדוש, שכל חייו הכלליים המה שאיפה גדולה, אדירה וארוכה, לרוממות רוח נשגב ונעלה, כשערך החיים, בחומריותם ורוחניותם, יורדים עד שפלת הדיוטה התחתונה של החומריות הגסה לבדה, ימלא מכאובים, הפסק נשימה, פרעות בדפיקת הלב ופרפור אברים. "ישראל נמשלים לעוף", הוא נוצר לעוף והוא מוכרח לעוף, לבו ובשרו ירננו אל אל חי.

אבל, איך יתנשא לעוף ורגליו טובעו בבובץ, וכל מרחב החיים מלא תוהו ובהו וחשך ביחש לממשלת הרוח ואצילות הנפש.

עת אשר יתקפו היאוש, ויאמר יעקב אולי זהו גורלו, כעת, ללכת על גחון,

ללחך עפר, ישא ישראל עיניו, אל הזקנים שבדור ; אל יחידי הסגולה, אשר על ברכיו נולדו, יראה הוד נפשם, ורוממות שאיפותיהם. מהם יכיר את רוחו, כי רוח האומה יתגלה בגדוליה. אז יכיר את תוכן חייו, אשר אם כי שאלת הלחם היא שאלה גדולה שצריכה פתרונים, אבל ידע נאמנה כי לא היא תהיה כל הסכום של שאלת חייו הכלליים ; ורוח חיים חדשים, חיים טבעיים לו, חיים של קדושה ועדינות רוח, ימלאהו, וילך במסילתו לסול לו דרך אשר בה ועל ידה יגיע לכל חפצו, עד שגם שאלת הלחם תהיה יותר קרובה להפתר כי חפץ ה' בידו יצלח.

שאלת חייו הכלליים ; ורוח חיים חדשים, חיים טבעיים לו, חיים של קדושה ועדינות רוח, ימלאהו, וילך במסילתו לסול לו דרך אשר בה ועל ידה יגיע לכל חפצו, עד שגם שאלת הלחם תהיה יותר קרובה להפתר כי חפץ ה' בידו יצלח.

על-כן גדול הוא ערכה של פעולת סיפור תולדותיהם של צדיקים לישראל, כמה שיגדל הרושם של החזיון המפליא, של חיי איש הרוח, המתרומם מעל החפצים הפעוטים של המון החיים, וחי כולו באויר של קדושה וטהרה, של צדק ומישרים, הנה האור הזורח חוזר בכל עת, לפי המקבלים, לפי המקרים, רק קמעא קמעא ; ויש אשר ישעו העינים מקוצר רוח, ולא יחושו בקרני האור מדי עברם. אבל עת